

RECENZJE

Švydenko A. I. PICHTOVYE LESA UKRAINY. (LASY JODŁOWE UKRAINY). Lwów; Wydawnictwo Wyšča Škoła 1980. (s. 191, tab. 38, ryc. 50, bibl. 245 poz., cena 2 ruble).

Książka składa się z 9 rozdziałów. W rozdziale I przedstawiono systematykę, morfologię i areal jodły pospolitej (*Abies alba* Mill.). W granicach zasięgu jodły w Europie można wyróżnić 23 ekotypy różniące się cechami morfologicznymi i właściwościami biologicznymi. Rozdział ten kończą interesujące rozważania na temat zmniejszania się obszaru lasów jodłowych.

Rozdział II dotyczy biologicznych i ekologicznych właściwości jodły. Omówiono między innymi wpływ wysokości nad poziomem morza, następstwo faz fenologicznych, wzrost i rozwój siewek, cienioznośność, reakcję podrostu na nagłą zmianę natężenia światła, stosunek do warunków wodnych i cieplnych środowiska, wzajemny związek lasów jodłowych i gleby. Autor zalicza jodłę do gatunków stosunkowo szybko rosnących, o czym świadczy zdolność do intensywnej fotosyntezy.

Kolejny rozdział poświęcony jest odporności jodły na niesprzyjające czynniki ekologiczne pochodzenia abiotycznego, biotycznego i antropogenicznego. Autor dużo przykładów przytacza z terenu Polski. Bardzo dobry wzrost jodły poza granicami jej naturalnego zasięgu dowodzi po pierwsze, że jodła jest stosunkowo odporna na większość czynników oddziaływujących na nią ujemnie, i po drugie, że granica zasięgu jodły ma charakter dynamiczny. Odporność jodły wzrasta na siedliskach dla niej optymalnych.

Tematem IV rozdziału jest dynamika rozwoju lasów jodłowych i produktywność drzewostanów. Jest to jeden z obszerniejszych (27 s.) rozdziałów. Leśników polskich z pewnością zainteresuje omówienie obecnego stanu lasów

jodłowych Karpat. Największą powierzchnię zajmują drzewostany jodłowe w obwodzie lwowskim (29,1 tys. ha) i czerniowickim (29,0 tys. ha), a ogólny obszar wynosi 86,4 ha. Najzasobniejsze są jednak drzewostany w obwodzie zakarpackim, osiągające przeciętnie 596 m³/ha — i wiek 300 lat. Podrost zaś wytrzymuje osłonę drzewostanu macierzystego do 280 lat, nie tracąc zdolności późniejszego szybkiego wzrostu. Najlepiej jodła rośnie na siedlisku jedlin bukowych i świerkowych.

W dalszym ciągu rozdziału autor omawia niekorzystne przemiany składu gatunkowego drzewostanów z przewagą jodły, wzrost, rozwój i produktywność drzewostanów naturalnych i sztucznych na siedliskach jedlin, wzrost pochodnych drzewostanów dębu szypułkowego, dębu czerwonego i modrzewia syberyjskiego na siedliskach jedlin wilgotnych i mieszanych. Specjalny rozdział poświęcono omówieniu wzrostu i produktywności modrzewia europejskiego na siedliskach jodłowych. Osiąga on 1300 m³/ha zapasu, 51 m wys. i 64 cm pierśnicy, lecz wymaga stałej opieki leśnika.

W celu określenia dróg restytucji jodły w Karpatach autor analizuje możliwości samosiewnego odnawiania jodły na wschodniej granicy jej zasięgu. Próbuje dać odpowiedź na pytanie, czy produkcję gospodarstwa leśnego należałoby ukierunkować na naturalne odnowienie jodły, czy na zakładanie drzewostanów sztucznych. Zagadnienia te omawiane są w rozdziale V.

Najwięcej uwagi poświęca autor cięciom rębnym i odnawianiu lasów jodłowych, uważa bowiem, że główną przyczyną zmniejszania się arealu jodły było stosowanie nieodpowiednich sposobów cięć. Problematyce tej poświęcony jest rozdział VI, w większo-

ci oparty na własnych badaniach i obserwacjach autora. Znaczną jego część zajmuje charakterystyka i ocena warunków odnowienia jodły na wąskich (50 m szer.), średnich i szerokich (ponad 100 m szer.) zrębach. Następnie scharakteryzowano specyfikę przeżywania podrostu jodły na zrębach zupełnych, w rębni częściowej, a także przebieg procesu naturalnego odnowienia lasu po wykonaniu zmechanizowanych cięć kotlinowych.

W rozdziale VII dużo uwagi poświęca autor metodom odbudowy lasów jodłowych. Omówiono w nim sposoby wspomagania naturalnego odnawiania się jodły przez spulchnianie gleby pod okapem, podsiewy, usuwanie darni itp. oraz scharakteryzowano sztuczną uprawę jodły i jej produktywność. Rozdział VIII dotyczy pozyskiwania nasion i hodowli materiału sadzeniowego. Poruszono w nim takie zagadnienia jak przechowywanie i przygotowanie nasion do wysiewu, wybór miejsca pod szkółkę, ochrona sadzonek, problem selekcji jodły pospolitej.

Rozdział IX traktuje o hodowli i uprawie jodły. Bardzo ciekawe są roz-

ważania na temat cięć pielęgnacyjnych. Drzewostany jodłowe dzieli autor pod względem składu gatunkowego na 4 grupy: lite jodłowe, zmieszane z dębem, z bukiem i ze świerkiem. Dla każdej z tych grup przewiduje się inny sposób i intensywność cięć. Oddzielnie omówiono specyfikę cięć pielęgnacyjnych na siedliskach właściwych dla jodły — jedlinach, oddzielnie zaś cięć na innych siedliskach, na których jodła rosnać może — dąbrowach i buczynach. Wykaz 57 gatunków jodły występujących na świecie stanowi załącznik do książki.

Niestety, najcenniejsze osiągnięcie nauki leśnej na Ukrainie — szczegółowa typologia siedlisk jodłowych (pichtacz, supichtacz i in.) jest zaledwie zarysowana, a jest bardzo interesująca dla czytelnika polskiego. Mimo to książka stanowi interesującą pozycję. Może ona być cenną pomocą dla naszych placówek naukowych zajmujących się obecnie zagadnieniami regresji i restrykcji jodły w Polsce, a także służyć wskazówkami praktyce leśnej w naszym kraju.

Tadeusz Stanowski